

DIVÁCTVÍ POŘADŮ REALITY TELEVIZE JAKO PROSTOR TVORBY SOCIÁLNÍCH DISTANCÍ

anotace habilitační přednášky

PhDr. Irena Reifová, Ph.D.

Přednáška se zabývá fenoménem diváctví pořadů reality televize a jeho vztahem k tvorbě sociálních distancí. Představuje výzkum, který sledoval, jak publikum reality pořadů vnímá sociální třídu účastníků/nic pořadů z nižších sociálních vrstev. Výzkum je součástí širšího projektu, zabývajícího se žánrem reality televize a jeho vztahem k sociální a politické situaci v postsocialistických společnostech (Kideckel 2002, Kolářová and Vojtíšková 2008, Schröder 2008, Makovicky 2012, Jontes and Trdina 2018). Přednáška nejprve rekapituluje kánon poznání o roli reality televize jako kulturní technologie neoliberalismu (Andrejevic, 2004; Hill, 2005; McCarthy, 2007; Ouellette and Hay, 2008; Kavka, 2012; Skeggs and Wood, 2012; Redden, 2018). Pořady sledují a hodnotí, nakolik jsou účastníci/ice samostatní, odpovědní, sebe-disciplinovaní a schopní postarat se o vlastní prosperitu (Foucault, 2009; Rose, 1999). Prostřednictvím programových typů „makover show“, „life-intervention show“ nebo „charity television“ (Ouellette and Hay, 2008) reality televize staví do popředí transformativní subjektivitu, kdy je naše „já“ chápáno jako kapitál, který je třeba zhodnocovat. Reality televize se zaměřuje na účastníky/nice, jejichž životní strategie se středostavovské normativitě vymykají a v pořadech dochází ke stigmatizaci a degradaci nižších sociálních tříd (De Benedictis, et al. 2017). Kamera v reality televizi je nositelem tzv. „middle class gaze“ (Lyle, 2008), který konstruuje nižší třídy jako radikálně odlišné, nepřijatelné a odpudivé (Tyler, 2013).

Ve druhé části přednáška shrnuje výzkum „Social Distances through Scopic Practices: How Czech Audiences Negotiate Inequalities in *Výměna manželek (Wife Swap)*“, který se zaměřil na vztah publika k účastníkům/icím z nižších sociálních tříd (Reifová, 2021). Byla použita kvalitativní metodologie, která zahrnovala polostrukturované rozhovory s 15 diváky/čkami pořadu *Výměna manželek* (TV Nova, 2005–současnost). Analýza rozhovorů byla inspirována sociologickým výzkumem sociálních distancí a tzv. kulturním relačním přístupem ke třídě (Šafr, 2008).

Analýza ukázala, že socioekonomická situace účastníků/nic byla primárním faktorem, který publikum vnímalo. Nezávisle na vlastním sociálním postavení publikum umísťovalo účastníky/ice v sociální hierarchii pod svou sociální pozici. Analýza zachytila 3 techniky vytváření vztahů k účastníkům/icím: vymezování sociálních distancí, kladení morálních hranic a vyjadřování emocí. Přednáška nabízí podrobnější vhled do mechanismu první techniky, vymezování sociálních distancí, a dokládá, že v něm figuruje srovnávání s vlastní osobou, blízkým sociálním okolím a předpokládanou celospolečenskou normou.

Přednáška v závěru zasazuje tematizaci a vizualizaci sociálních rozdílů v reality televizi do kontextu post-socialistické společnosti. Konstatuje, že reality televize funguje jako významotvorná veličina v procesu normalizace sociálních hierarchií na cestě od státního socialismu, který sociální nerovnosti delegitimizoval, k jejich naturalizaci v rámci neoliberálního kapitalismu.

Literatura

- Andrejevic, M. (2004). *Reality TV. The Work of Being Watched*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- De Benedictis, S. et al. (2017). Portraying poverty: The economics and ethics of factual welfare television. *Cultural Sociology*, 11(3): 337–358.
- Foucault, M. (2009). Zrození biopolitiky: Kurz na Collège de France (1978–1979). Brno: CDK.
- Hill, A. (2005). *Reality TV: Audiences and Popular Factual Television*. London: Routledge.
- Jontes, D. & Trdina, A. (2018). Ridiculing the working-class body in post-socialist sitcom. *Comedy Studies*, 9(1): 50–62.
- Kavka, M. (2012) *Reality TV*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Kideckel, D. A. (2002). The unmaking of an East-Central European working class. In C.M. Hahn (Ed.), *Postsocialism: Ideals, Ideologies and Practices in Eurasia* (pp. 114–132). London: Routledge.
- Kolářová, M. & Vojtíšková, K. (2008). *Vnímání a utváření sociálních distancí a třídních nerovností v české společnosti*. Praha: Sociologický ústav AVČR.
- Lyle, S.A. (2008). (Mis)recognition and the middle-class/bourgeois gaze: A case study of Wife Swap. *Critical Discourse Studies*, 5(4): 319–330.
- Makovicky, N. (2016). *Neoliberalism, Personhood, and Postsocialism: Enterprising Selves in Changing Economies*. London: Routledge.
- McCarthy, A. (2007). Reality television: A Neoliberal theater of suffering. *Social Text*, 25(4): 17–42.
- Ouellette, L. & Hay, J. (2008). *Better Living through Reality TV: Television and Post-Welfare Citizenship*. Malden: Blackwell.
- Redden, G. (2018). Is Reality TV neoliberal? *Television and New Media*, 19(5): 399–414.
- Reifová, I. (2021). Social Distances Through Scopic Practices: How Czech Reality Television Audiences Negotiate Social Inequalities. In I. Reifová & M. Hájek (Eds.), *Mediated Shame of Class and Poverty Across Europe* (pp. 201–222). London: Palgrave.
- Rose, N.S. (1999). *Governing the Soul: The Shaping of the Private Self*. London: Free Association Books.
- Schröder, I.W. (2008). The classes of '89. Anthropological approaches to capitalism and class in Eastern Europe. In I.W. Schröder & A. Vonderau (Eds.), *Changing economies and changing identities in postsocialist Eastern Europe* (pp. 3–25). Berlin: Lit Verlag Dr. W. Hopf.

Skeggs, B. & Wood, H. (2012). *Reacting to reality television: Performance, audience and value*. London: Routledge.

Šafr, J. (2008) Sociální distance a interakce: relační přístup ke studiu stratifikace. In J. Šafr (Ed.), *Sociální distance, interakce, relace a kategorizace: alternativní teoretické perspektivy studia sociální stratifikace* (pp. 11-44). Praha: Sociologický ústav AVČR.

Tyler, D.I. (2013). *Revolting Subjects: Social Abjection and Resistance in Neoliberal Britain*. London: Zed Books.